

ÇANAKKALE – EZİNE İLÇESİ MÂNİLERİ: METEL ATMA GELENEĞİ

Aktan Müge YILMAZ*

Özet: Sözlü kültür ürünlerini incelerken, icracı, icra edilen ürün ve işlevleri, icra ortamı bir arada düşünülmelidir. Çeşitli araştırmacılar tarafından mâniler de bu unsurları göz önüne alınarak yapılarına, konularına, söylendiği ortama, duruma, yere ve şartlara göre tasnif edilmiştir. Makalede, bu genel bilgiler ışığında ve bu dikkat noktalarından hareketle Ezine ve yöresinden derlenmiş mâniler değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirme sonucunda, Ezine’de mâni söyleme geleneğinin, hoş vakit geçirme, eğlenme, eğlendirme, toplumun sosyal kurumlarına destek verme, eğitime, baskı altındaki duyguların açığa vurulması ile psikolojik olarak rahatlama işlevlerini taşıdığı görülmüştür. Ayrıca, süregelen icra ortamlarına yenileri eklenerek, etkin gelenek taşıyıcıların varlığıyla eski metinlerin yanı sıra yeni metinler üretilerek, bölgede geleneğin canlılığını sürdürdüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mâni, Metel Atma, Ezine, Sözlü Kültür, Halk Edebiyatı.

Mani's of Çanakkale Ezine District: Tradition of Metel Atma

Abstract: While investigating the texts of oral culture, the performer, the text and its functions, the context of the performance should be considered together. With considering these elements, mânis are classified according to subjects, the conditions and environment in which they are performed by various investigators. In the light of this general information, mânis which are compiled from Ezine and its around are assessed. In Ezine, mânis are performed for entertainment, education, supporting the public's social associations, revealing the ideas and feelings under the public's pressure. In addition to the existing context of mânis, which came from past, new context has appeared. Thanks to active traditional performers; new texts are added to existing ones, and this provides the continuation of tradition of the performing mâni.

Keywords: Mâni, Oral Culture, Folklore, Traditional Performance, Folk Literature.

Mâniler, Türk halk şiirinin en yaygın ve en küçük türüdür. Az sözle çok anlamı ifade edildiği kısa, yalın ve güçlü bir anlatımı vardır. Bir tanımı yapılmak istenirse, 7 veya 8’li hece ölçüsüyle yazılan, aaxa/

* Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edb. Fakültesi, TDE Bölümü.
aktanmuge@hotmail.com

aaax veya xaxa uyak düzeninde olan, dört mısradan oluşmuş, tek dörtlük içinde anlam bütünlüğü gösteren anonim şiir denilebilir. Mânilerin muhteva açısından en belirgin özelliği, sevginin çeşitli tezahürleri üzerine kurulu olmasıdır. Geleneğin, mânicilerin piri olarak vuslatsız sevginin, aşkın sembolü olan hikâye kahramanları Ferhat ile Şirin'i kabul etmesi (Başgöz, 1986:226) mâninin bu niteliğine vurgu açısından oldukça dikkat çekicidir.

Meydana getirilmesi ve hatırdâ tutulmasının diğer türlere nispeten kolay oluşu, uzun söze gerek olmadan sevgi, özlem, sitem, acı, üzüntü vs. gibi duyguların dört satırda oldukça estetik ve sanatkârâne ifade edilebilmesi yani biçim ve anlatış bakımından sağlam ve güzel bir yapıya sahip olması, mâninin çok geniş bir coğrafi alana yayılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda mâninin çeşitli şekillerde adlandırıldıklarını görüyoruz: Denizli'de mâna, deyişleme, Urfa'da me'âni, hoyrat, Kars'ta meni, Erzincan'da ficek, Azerbaycan'da bayatı, mahni, Başkurlarda şîgir törö, Irak Türklerinde hoyrat, hoyrat, koryat, Kırım Türklerinde çing, çinik, Özbek Türklerinde aşule, koşuk, Kırgızlarda tört sap, Kazak Türklerinde aytıspa, gayım ölung, ölen türü, Türkmenlerde rubayı, rubağı (Kaya, 1999:21) vs. adlar altında gelenek icra edilmektedir.

Sözlü kültür ürünlerini incelerken, icracı, icra edilen ürün ve işlevleri, icra ortamı bir arada düşünülmelidir. Çeşitli araştırmacılar tarafından mâniler de bu unsurları göz önüne alınarak yapılarına, konularına, söylendiği ortama, duruma, yere ve şartlara göre tasnif edilmiştir. Mânilerin ayrıntılı bir tasnifi Doğan Kaya'nın eserinde (1999:30-81) yer almaktadır. Makalede, bu genel bilgiler ışığında ve bu dikkat noktalarından hareketle Ezine ve yöresinden derlenmiş mâniler değerlendirilerek mâni söyleme geleneğinin günümüzdeki durumu tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bölge halkı arasında mâniye “metel”, mâni söylemeye “metel atmak”, “metel söylemek” denmektedir. Bölgede halk edebiyatı ürünlerinden en çok mâniye rastlanmaktadır. Farklı zamanlarda yapılmış olan saha çalışmalarında kaynak kişilerden, halk edebiyatı türleri arasında en fazla mâni derlenmiştir¹. Bu metinlerin üreticileri hakkında

1 Bu çalışmada değerlendirilen mâniler üç ayrı saha çalışması ile Ezine bölgesinden derlenmiş mânilerden seçmedir. Şeküre Şebnem HARMANDAR'ın “Ayvacak ve Ezine'de Yörük Folkloru ve Saha Çalışması” adlı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde 2000 yılında hazırlanmış yüksek lisans tezi; Nurgül KÖKEN'in

değerlendirme yapmadan önce, Von Sydow'un "etkin taşıyıcı-edilgin taşıyıcı" kavramları hakkındaki önermesi ile ilgili Seyfi KARABAŞ (1999:93-95)'ın verdiği bilgileri hatırlatmada fayda görülmektedir. Özetle söylenen şudur: Mânileri pek çok kişi duyduğunda hatırlayabilir hatta pek çoğunu ezberinden söyleyebilir. Ancak her insan mâni düzemez. Gelenek içindeki tüm bireylerden yaratma kabiliyeti beklemez. Bu durum, halk edebiyatının özellikle tahkiyeli türlerinde daha belirgindir. Yani geleneğin etken ve edilgen taşıyıcıları vardır. Birkaç etken taşıyıcı, güçlü hafızası, anlatım ve irtical yeteneği ile mâni düzer. Verimli bir saha çalışması için, derleme yaparken dikkat edilmesi gereken nokta, bu etken gelenek taşıyıcılarına ulaşabilmektir. Edilgen taşıyıcılar ise her zaman çoğunluktadır. Onların varlığının asıl önemi, mâninin yaşamını sürdürmesi açısından hayatî önemi olan, bu ürünleri yeniden duyma istekleridir. Ancak böyle bir isteğin, talebin olması geleneğin yaşatılıp yeniden üretilmesini sağlayabilir. Bu bilgiler ışığında Ezine bölgesindeki mâni söyleyenlerin çoğunu edilgen taşıyıcı sınıfına sokabiliriz. Görüşme yapılan insanlar, -doğal ortamında gözlem metoduyla derleme yapamamanın etkisini de göz önünde tutarak- genelde bilmediklerini ya da hatırlayamadıklarını dile getirmişlerdir. Hafızasında mâni olanlar tam olarak bildikleri mânileri söylemişlerdir. Ancak tamamını hatırlayamadıkları mâniler de olmuştur. Bu eksik metinleri bütün hatırlama çabalarına rağmen tamamlayamamışlardır. Böyle bir durumda etken bir gelenek taşıyıcısı fazla zorlanmadan o anda irticalen mâni düzebilir ya da eksik kısımları tamamlayabilirdi. Burada belirtilmesi gereken bir nokta da erkek kaynak kişilerin durumudur. Tarafımızdan kendilerine örnek olarak sunulan mânileri bildiklerini ya da hatırladıklarını söylemelerine rağmen herhangi bir mâniyi ezberden söyleyememişlerdir. Buna sebep olarak mânilerin daha çok kadınlar arasında yaşayan bir ürün olması düşünülebilir. Bu anlamda mâniler açısından bakıldığında erkekleri de edilgen gelenek taşıyıcıları arasına almak gerekir.

Belirtilmesi gereken bir nokta, mâni söyleme işinin profesyonel

1999 yılında Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde hazırladığı "Ezine (Çanakkale) Yöresi Halk Edebiyatı ve Folkloru" adlı bitirme tezi ve Ezine'nin Yaylacık köyünde Zöhre Dayan adlı kaynak kişiden (Yaş 40, evli, üç çocuklu, okuma-yazması yok, Akçakeçili köyü) tarafımızdan derlenmiş olan mâniler kaynak teşkil etmiştir.

anlamda, gelir getiren bir iş olarak yapılmamasıdır. Duyguların dışı vurumu ve duygusal rahatlama fonksiyonuyla özellikle genç kızlar ve kadınlar arasında yaygındır. Bunu mânî metinlerinden de anlamak mümkündür:

Mâni mâniler açar
Mâni gönüller açar
Mâni bilmeyen kızlar
Kalkar buradan kaçır

Mâni mânîyi açır
Mâni bilmeyen kaçır
Gelin kızlar bir mani söyleşelim
Mâni çok dertler açır

Yukarıda Ezine ilçesindeki metel atma geleneğinin icracıları üzerinde duruldu. Aşağıda ise icra edilen ürün olan mâniler üzerinde durulacaktır.

Yapıları açısından Ezine mânilerine bakıldığında -daha önceki çalışmalarda tespit edilememiş ya da bizim tesadüf edemediğimiz örneklerin bulunabileceğini unutmadan- tamamına yakınının 7 heceli ve 4+3 duraklı olduğu söylenebilir:

Akan sular olaydım
Kız testine dolaydım
Gümüşten kollarına
Bir bilezik alaydım

Az görülen 8 heceli mânîye de şu örnek verilebilir:

Kaynana kazan karası
Görümce yürek yarası
İkisi birden ölesi
Oğlu da bana kalası

Bölgede, hecenin diğer kalıplarına örnek olabilecek mânîye rastlanmamıştır. Bunların dışında dörtlüklerin her dizesinin farklı hece sayısında olduğu bozuk mâniler vardır:

Al sana nispet kaynana
Yüreğine buz koy kaynana
Biz oğlunla yan yana
Sen kapı dışarı kaynana

Bu mânide 1. mısra 8, 2. ve 4. mısra 9 ve 3. mısra 7 hecelidir.

Bölgeden derlenmiş manilerden hareketle Ezine mânilerinin düz mânî özelliği gösterdiğini söyleyebiliriz. Tam mânî olarak da bilinen bu mâniler, dört mısradan oluşan, 1, 2 ve 4. mısraları kafiyeli, cinassız mânilerdir. Örnek olarak:

Gidene bak gidene
Gül sarılmış dikene
Mevlam sabırlar versin
Gizli sevda çekene

Ezine’de mânî söyleme geleneği günümüzde daha çok Hıdırellez eğlencelerinde yaşatılmaktadır. Hıdırellez eğlenceleri, gelecekle ilgili merak duygusunu giderme ve bilgi elde etmede mânilerden de faydalandığını gösteren önemli kültürel ortamlardır. Özellikle niyet çömleği pratiğinde her nesneye –Ezine’de bu nesne yüzüktür- bir mânî söylenir. Söylenen mâniler aracılığı ile katılanların gelecekle ilgili çeşitli yorumlar yapılarak gelecekte olacaklara dair ip uçları elde edilmeye çalışılır. Başgöz’ün (1986:226) de söylediği gibi, çıkan mâniler adeta sihirli bir kuvvete sahiptir ve eğlence aracı olmasının yanında onlardaki ifadelere inanıldığı da görülmektedir.

Ezine’de mânî söyleme geleneğinin yaşatıldığı bir diğer ortam da bayram eğlenceleridir. Genç kızlar bayramın ilk iki günü “bayram yeri”nde buluşarak eğlence düzenlerler. Gündüzleri kızların yer aldığı bu eğlenceleri akşamları da erkekler devam ettirir. Kızlar kendi aralarında eğlenirken delikanlıların onları seyrettiği de olmaktadır. İşte böyle bir ortamda kızlar hem kendi aralarında hem de delikanlılara yönelik mâniler söylemektedirler. Kız ve erkeğin bir arada bulunduğu ortamlarda karşılıklı söyledikleri mânilere şu örneği verebiliriz:

Oğlan tarafından söylenen:
Mânici başı mısın

Cevahir taşı mısın
Sana mâni yollasam
Cebinde taşır mısın

Mânisine kız:
Mânici başıyım ben
Cevahir taşıyım ben
Yaz mektubu ver bana
Cebimde taşırım ben

Ayrıca tarlada çalışırken, pamuk toplarken, halı dokurken, genç kızların bir araya geldiği ev toplantılarında ve düğünlerde de mâni söyleme geleneği görülmektedir. İcra edildikleri ortamlara göre mâniler iş mânileri, niyet mânileri vs. şeklinde isimlendirilse de mâni kadrosu ortaktır ve farklı ortamlarda aynı mânilerin söylendiği görülmektedir.

Mânilerde hakim olan unsur aşk ve sevdadır. Bunun dışında hasret, kıskançlık, ayrılık, pişmanlık, gurbet, askerlik, vefasızlık, kadere isyan, güzellik, çirkinlik, nasihat, gelin kaynana çekişmeleri en çok işlenen konulardır.

Ezine ve çevresinden derlenen mâniler arasında da en çok sevda mânilerine rastlanmaktadır. Eker (1999:109)'in de belirttiği gibi mâniler aracılığıyla kişi, sosyal baskılar nedeniyle bilinç altına attığı duygularını açığa vurarak, hem psikolojik bir rahatlık hisseder hem de iletişimi kısa ve kolay bir şekilde sağlamış olur. Sırasıyla bu mânilere örnek verecek olursak:

Çınar altı serince
Hasırları serince
Dünya cennet kesilir
Kalp murada erince

Ayva koydum köşeye
Su doldurdum şişeye
Gel sarılıp yatalım
İkimiz bir döseğe

A gülüm taze misin
Sofrada meze misin
Eller ne derse desin
Kalbimde gezen sensin

Ezine mânilerinde en çok işlenen konulardan birisi de gelin-kaynana çekişmesidir. Ataerkil aile yapısı içinde, kız evlendikten sonra oğlanın ailesinin yanına yerleşir. Kocanın annesinin otoritesi kabul edilmelidir. Bu toplumsal kabul ve beklenti hem gelini hem de kaynanayı etkilemektedir. Gündelik ve toplumsal yaşamın bütün tezahürlerini gördüğümüz mâniler bu ilişkiyle ilgili de oldukça ilginç ip uçları vermektedir. Genç kız şöyle der:

Başımdaki ferecem
Ferecemi giyecem
Oğlan senin annene
Ben de anne diyecem

Bu sözlerdeki olumlu bakış çok uzun sürmez. Hemen arkasından birlikte yaşamla ilgili kaygılar su yüzüne çıkar:

Şarvala bak şarvala
Böyle biçim olur mu
Annen almam diyormuş
Gelsem geçim olur mu

Tabî bu kaygıya kaynananın sözleri sebep olmuştur. Cevap hazırdır:

Patlıcanım mor diye
Güvenme oğlum diye
Bir gün el kızı gelir
Sarılır kocam diye

Kendine olan tüm güveniyle kız devam eder:

Annem entari almış
Kolları yılan dili
Annesi istemiyor
Oğlu olacak deli

Yukarıdaki örnekler, henüz evlilik olmadan önce de gelin kaynana arasında problem yaşanacağıнын sinyallerini göstermektedir.

Gökte yıldız yaratmış
Mevlam neler yaratmış
Anasını çerden çöpten
Oğlunu aslan yaratmış

Gelin kaynana arasındaki problemlili ilişkinin en önemli sebeplerinden biri, iki kadının, oğul ve koca kimliğiyle kendilerine bağlı olan kişiyi paylaşamayışlarıdır.

Aşağıdaki mâni muhtemelen gerdek gecesini anlatmaktadır. Damat gerdekten önce namaz kılarken, gelinle güveye bırakılan yemeği gelin yiyor:

Ak yemiş gara yemiş
Dalları yere eğmiş
Damat namaz kılarken
Gelin baklayı yemiş

Bu mâni de gösteriyor ki kaynana gelini daha ilk günden eleştirmeye başlamaktadır.

Özellikle birlikte yaşamın başladığı andan itibaren, kocanın annesinin otoritesi altında bunalan gelin, ona karşı bastırılmış olan duygularını mânilerde şu şekilde dile getirir:

Kaynanam geliverse
Dolmayı sarıverse
Ateşe koyuverse
Yemeden ölüverse

Evlenmeden önce görülmeye başlayan husumet evlilik döneminde son kerteye varır. Gelin, yüz yüze iken söyleyemeyeceği duygularını mâniler aracılığıyla rahatça söyleyebilmektedir:

Kaynanayı napmalı
Dama direk yapmalı
Dama direk olmazsa
Fırına kürek yapmalı

Dolaba fincan koydum
İçine mercan koydum
Kaynanamın donuna
Kuyruklu sıçan koydum

Irafa sepet koydum
İçine kepek koydum
Kaynanamın adını
Zincirli köpek koydum

Irafa sağan koydum
İçine soğan koydum
Kaynanamın adını
Kuyruklu sıçan koydum

Avludan atlatırım
Ispanak toplatırım
Çok konuşma kaynana
Sopayı patlatırım

Hatta kaynananın ölümü bile artık bir arada bulunmama garantisini olmasına rağmen gelini yumuşatmaz:

Avlu dibinde kazık
Yazık kaynanam yazık
Öldüğüne acımam
Bir top kefene yazık

Bölgeden tespit edilen gelin kaynana mânilerinin çoğu gelin ağzından çıkmaz. Bununla birlikte kaynananın da geline söyleyecek sözü vardır:

Sakız gibi her yanım
Sen hizmetçi ben hanım
Seni evden atarım
Eğer isterse canım

diyerek mutlak hakimiyetini ilan eder.

Bölgedeki mânilerde dikkati çeken bir nokta da gelin kaynana çekişmesi ile ilgili pek çok örnek olmasına rağmen gelinle oğlanın babası arasındaki ilişki daha sevgi doludur:

Portakal dilimiyim
Caminin kilimiyim
Gaynatamın yanında
Gıymatlı geliniyim

Ancak bu mâniler sayıca azdır. Mânilerde sıkça işlenen diğer bir konu da askerliktir. Kızın sevdiği oğlanla evlenebilmesi için oğlanın askerliğini yapmış olması gerekmektedir:

Karşıdan gelenlere
Gaz koydum fenerlere
Annem beni verecek
Askerden gelenlere

Ancak askerlik aynı zamanda hasret ve özlem demektir. Bu duyguların mânilere yansımaları şöyledir:

Askere bak askere
Sol cebinde teskere
İzin verirlerse yar
Çift gidelim askere

Aşağıdaki mânide bütün özlemine rağmen sevgilisinin yanlış bir şey yaparak evliliklerini tehlikeye atmasını göze alamayan bir kızın güzel bir söyleyişi var:

Kara tren hayda gel
Askerleri say da gel
Kaçıp gelme sevdiğim
Bir ay izin al da gel

Mânilerde toplumsal değişimin izlerini de görmek mümkündür. Eğitimin toplumda bireyin konumunu değiştirme açısından ağırlık kazanması, makineleşme nedeniyle yeni araç ve gereçlerin kullanılmaya

başlanması mânilere de yansımıştır. Yeni bir duygu ya da düşünce dile getirilmek istendiğinde, ya var olan bir mâninin içine yeni kelimeler eklenmiş ya da yepyeni söz kalıpları meydana getirilmiştir. Mâni özelliğini sürdüren fakat içerik bakımından yeni olan mânilere örnek olarak aşağıdaki mâniler verilebilir:

Masa üstünde *roman*
Okurum zaman zaman
Oğlan sana geleceğim
Memur olduğun zaman

Bahçelerde bal kabak
Açılır tabak tabak
Benim yarım *öğretmen*
Geziliyor başı kabak

Şu dağın arkasında
Maden kömürü müsün
Göğsünde *dolma kalem*
Banka müdürü müsün

Dantel öreri dantel
Uzuyor karış karış
Rica ederim yarım
Derslerine çok çalış

Ortaokul önünde
Yarım *gazete* okuyor
Verdiğim karanfili
Bana bakıp kokluyor

Ortaokullu yarım
Gel *liseye* liseye
Çıkar *ütü* yapayım
Giydiğin elbiseye

Görüldüğü üzere artık istenilen sevgili şehir kültürü içinde yetişmiş, eğitilmiş ve belli ekonomik şartlara sahip olan kişidir. Nitekim

Ezine'nin Bahçeli köyünde görüşme yaptığımız kaynak kişi, kızların artık köylere gitmediğini, illâ şehir istediğini söyledikten sonra kendi oğluna köylerinden bir kız aldığını muzaffer bir eda ile anlatmıştır. Eş seçimindeki bu yeni tercih, mânilere de yansımıştır.

Mânilerde işlenen gurbet teması da yine sevgiliyle bağlantılıdır:

Küp içinde ireçel
Cahillik gelir geçer
Yarı gurbette olanın
Ömrü ah ile geçer

Ev ardında ot bitti
Yarım gurbete gitti
Yarım gurbetten gelince
Yollarda çimen bitti

Kuyunun kapakları
Çınarın yaprakları
Gurbetteki yarimin
Çınlasın kulakları

Ezine ilçesi ve köyleri de isimleriyle mânilere yansımıştır:

Ezineye giderken
Kolunu salla yeter
Çok istemem be oğlan
On bilezik yeter

Arasanlı iki yaka
Ortasından çay akar
Arasanlı kızları
Baygın bakar can yakar

Arasanlı yolları
Boyu uzun eni dar
Ben sevdadan ölürüm
Sen nasılsın nazlı yar

*Arasanlı köyümüz
Zemzem akar suyumuz
Sevip sevip ayrılmak
Yoktur bizim huyumuz*

*Ayvacıktan tuz alma
Yaylacıktan kız alma
Yaylacığın kızları
Dokuz kocadan kalma*

*Köprü altında musluk
Oğlanlar çalar ıslık
Arasanlı kızları
Kavrulmuş taze fındık*

Sonuç olarak; Ezine’de, mâni söyleme geleneğinin, William R. Bascom’un ileri sürdüğü (2005:138-146) folklorun dört işlevini de ifa ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, hoş vakit geçirme, eğlenme, eğlen-dirme, toplumun sosyal kurumlarına destek verme, eğitime, baskı altındaki duyguların açığa vurulması ile psikolojik olarak rahatlama gibi yüklenmiş olduğu işlevleriyle, süregelen icra ortamlarına yenileri ek-lenerek, etkin gelenek taşıyıcıların varlığıyla eski metinlerin yanı sıra yeni metinler üretilerek, bölgede metel atma geleneğinin canlılığını sür-dürdüğü söylenebilir.

Kaynak Kişiler

1. **Adı:** Zöhre Dayan

Yaş: 40

Medenî durumu: Evli, üç çocuklu

Eğitimi: Okuma-yazması yok

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih: 19.05.2002/Yaylacık Köyü.

2. **Adı:** Zait Karabacak

Yaş: 49

Medenî durumu: Evli, iki çocuklu

Eğitimi: İlkokul mezunu

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih: 19.05.2002/Bahçeli Köyü.

3. **Adı:** Ali Osman Ünal

Yaş: 47

Medenî durumu: Evli, üç çocuklu

Eğitimi: Üniversite mezunu

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih: 19.05.2002/Bahçeli Köyü.

KAYNAKLAR

Bascom, R. W. (2005), “Folklorun Dört İşlevi”, Çev.: Ferya Çalış, Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır (Edr.), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Gele-
neksel Yayıncılık, Ankara:125-151.

Başgöz, İ. (1986), “Manilerimiz”, *Folklor Yazıları*, Adam Yayıncılık, İstanbul:
225-228.

Kaya, D. (1999), *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Karabaş, S. (1999), *Bütüncül Türk Budunbilimine Doğru*, Yapı Kredi Yayın-
ları, İstanbul.

EKER, G. Ö. (1999), “Bayburt Mânilerinden Hareketle İletişimde Yüklen-
diği Fonksiyonla Mâni Söyleme Geleneği”, *Millî Folklor Dergisi*, C.6,
S.44:109.